

3. Гришанович О.І. Внутрішній аудит витрат на збут: сучасні тенденції / О.І. Гришанович [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/333>.

4. Дерій В.А. Витрати на збут у системі обліку й аналізу невиробничих витрат / В.А. Дерій // Облік і фінанси. – 2013. – № 4. – С. 20–23.

5. Левченко Н.М. Внутрішній аудит витрат як одна з функціональних складових інформаційного забезпечення управління витратами підприємства / Н.М. Левченко, О.О. Яговець // Економічний простір. – 2010. – № 34. – С. 178–187.

6. Мулик Т. О., Мулик Я. І. Організація обліку та аудиту витрат на збут підприємства: стан та напрями вдосконалення / Т.О. Мулик, Я.І. Мулик // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип. 22. – С. 965–971.

7. Шиманська А. Класифікація витрат на збут промислового підприємства / А. Шиманська // Маркетинг в Україні. – 2014. – № 5. – С. 24–28.

Шот А.П.

*кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет
імені Івана Франка*

РИЗИКИ ШАХРАЙСТВА В БІЗНЕСОВИХ СТРУКТУРАХ ТА МЕТОДИ ЇХ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Розвиток ринкових відносин в Україні супроводжується проникненням шахрайства практично до усіх сфери підприємницької діяльності та характеризується зміною форм, видів і способів здійснення. Як свідчать щорічні звіти таких відомих міжнародних аудиторських компаній як KPMG, Kreston GCG, Deloitte Touché Tohmatsu та інших, шахрайство сьогодні є проблемою більшості підприємств і практично невід'ємною складовою будь-якого бізнесу, яке негативно позначається на бізнесі, спричиняючи фінансові наслідки та впливає на його репутацію.

Шахрайство – це заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (ст. 190 КК). Предметом шахрайства може бути не тільки майно, а й право на таке майно (наприклад, заволодіння шляхом шахрайства такими документами, що надають право вступити у спадщину, отримати майно за заповітом, вимагати виконання майнових зобов'язань та ін.) [1].

Згідно з Міжнародними стандартами професійної практики внутрішнього аудиту шахрайство – це «...будь-яка незаконна дія, що характеризується обманом, приховуванням або порушенням довіри. Шахрайства здійснюються сторонами і організаціями для одержання грошей, власності або послуг, для ухилення від сплати або втрати послуг або для забезпечення особистої чи ділової переваги» [2].

Шахрайство може бути скоєне співробітниками на будь-якому рівні в межах компаній, а також поза ними. Тому, питання ризику шахрайства в

рамках компанії і як ефективно його вирішувати є основною проблемою власників бізнесу, внутрішніх аудиторів та багатьох інших зацікавлених сторін.

Дослідження, щодо виявлення фактів шахрайства, були проведені у 2017 році компанією Kreston GCG, яка входить до міжнародної аудиторської мережі Kreston International на 130 великих українських компаніях аграрного ринку, молочної продукції, будівельних матеріалів, електроніки, фармацевтичного бізнесу, які займаються виробництвом, торгівлею та наданням послуг. За результатами дослідження : більше 60% з них виявили у себе шахрайські операції; 40% – зіткнулися з фактами розкрадання активів та фіктивними витратами; 20% – оцінили свої збитки від \$100 тис. до \$5 млн. США в рік.

Основними причинами виникнення шахрайства компанії (36,4%) назвали відсутність системи внутрішнього контролю, причому більше 40% з них, проходять щорічний зовнішній аудит. Серед досліджуваних об'єктів 17% компаній замовляли проведення фінансових розслідувань зовнішніми консультантами [3]. Щодо місця виявлення, то на вітчизняних компаніях найбільше (40%) шахрайства виявлено у відділах продажу, постачання (36%) та виробничому відділі (34%). У світі ж основними підрозділами, в яких найчастіше фіксують факти шахрайства є фінансовий відділ.

Ключовим фактором виникнення шахрайства в українських компаніях вважається недобросовісність персоналу (на думку 51% учасників дослідження). Основна причина, яка стимулює працівників до шахрайських дій, це незадоволення власним матеріальним становищем (думка 25% учасників дослідження), а також можливість його здійснення. Головним же фактором, що спричиняє виникнення шахрайства в глобальних ситуаціях є відсутність внутрішнього контролю в компаніях. На відміну від України, у світовій практиці (82% компаній) найбільш ефективним механізмом запобігання шахрайству вважається зовнішній аудит фінансової звітності, регулярне проведення якого позитивно впливає на зменшення фінансових втрат.

Найбільш розповсюдженими видами шахрайства в українських компаніях є : розкрадання активів (41%) та незаконні чи необґрунтовані витрати (40%), корупція і хабарництво (27%), крадіжка інформації (23%), фальсифікація договорів та первинних бухгалтерських документів (10%), махінації у фінансових звітах (9,7%) [3].

Проведений аналіз показав, що не залежно від різноманітних параметрів діяльності компаній співвідношення фінансових втрат в результаті шахрайства залишається незмінним, тобто у 20% випадках, це фінансові втрати більше як на \$100 тис. США в рік, решта у 80% випадках – це втрати до \$100 тис. США в рік. Найбільші (від \$100 тис. до \$5 млн. США) фінансові втрати за рік, в результатів шахрайських схем, зафіксовані у таких сферах діяльності як сільське господарство (близько 60%), транспорт і логістика (близько 40%) та інформаційні технології (близько 50%).

Наявність у великих розмірах та кількості фактів шахрайства зумовило необхідність дослідження операцій по виявленню фактів шахрайства. Отже, за результатами дослідження на сьогодні, факти шахрайства найчастіше

виявляються за допомогою служби внутрішнього аудиту (43%) та неофіційних внутрішніх джерел (38%), дій корпоративної служби безпеки (30%) та випадково (30%). За допомогою дій правоохоронних органів виявляється лише 1,3% шахрайських дій.

Характерним є те, що на сьогодні механізм протидії шахрайству, це система регулярного внутрішнього контролю по запобіганню шахрайству з боку персоналу різного рівня, від найвищого керівництва до молодшого персоналу є найбільш ефективним. Проте найчастіше використовуються два механізми : регулярний внутрішній контроль по запобіганню шахрайству зі сторони керівництва найвищого рівня та менеджерів середньої ланки так і щорічний аудит фінансової звітності.

Результати проведеного дослідження показали, що фінансові втрати від шахрайства в українських компаніях є значними. Тому, на наш погляд, підприємствам важливо мати ефективну програму управління ризиками шахрайства, яка включатиме підпрограми з попередження і виявлення шахрайства, а також процес оцінки ризиків шахрайства для їхнього виявлення в рамках підприємства. При цьому надзвичайно важлива роль у протидії та виявленні випадків шахрайства, їх попередженні, моніторингу ризиків, повинна належати безперечно внутрішньому аудиту [4]. При проведенні аудиторських перевірок і розслідувань, аудитори повинні враховувати ризики шахрайства та використовувати Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту Інституту внутрішніх аудиторів. Відповідно до Стандартів внутрішні аудитори повинні мати достатні знання для того, щоб оцінити ризик шахрайства та спосіб управління таким ризиком, а також знання про доступні технологічні методи аудиту для виконання своєї роботи [2].

На сьогодні незалежно від галузі, виду діяльності підприємства, вирішальне значення в управлінні ризиками, попередження їх виникнення та досягнення бізнес-цілей мають інформаційні технології. Тому організації в усьому світі виділяють величезні ресурси для вкрай важливих технологічних проєктів. Використовуючи інформаційні технології для реалізації програм запобіганню шахрайству, компанії можуть зменшити час, необхідний для виявлення фактів шахрайства, тим самим знижуючи втрати від його можливих наслідків.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III.
2. Міжнародними стандартами професійної практики внутрішнього аудиту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docplayer.net/47874308-Mizhnarodni-standarti-profesiyanoi-praktiki-vnutrishnogo-auditu-standarti.html>.
3. Шахрайство в українських компаніях. Поточна ситуація. Механізм протидії. Звіт міжнародної аудиторської компанії Kreston GCG. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kreston-gcg.com/ua/forensic/>.
4. Тетяна Лебединець. Роль внутрішнього аудиту в запобіганні та виявленні шахрайства // Незалежний Аудитор. – № 7(18), липень 2013 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.iaa.org.ua/?page_id=1782.